

II

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

2004. DECEMBER 15-ÉN ÉS 16-ÁN 413. PLENÁRIS ÜLÉS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témában: „Az európai biztosítási szerződés”

(2005/C 157/01)

2004. július 17-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Működési Szabályzata 29. cikkének 2. bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt bocsát ki az alábbi témában: „Az európai biztosítási szerződés.”

Az „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció, melynek az volt a feladata, hogy a Bizottság munkáját előkészítse ezzel a témával kapcsolatban, 2004. november 10-én fogadta el véleményét. Az előadó J. PEGADO LIZ volt.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. december 15-én és 16-án megtartott 413. plenáris ülésén (december 15-i ülés) 137 szavazattal, 1 ellenében és 2 tartózkodás mellett az alábbi véleményt fogadta el:

1. Bevezetés: a saját kezdeményezésű vélemény célja és indoklása

amelyek a biztosítási szerződés meghatározását és rendelkezéseit érintő jogrendszerek jelenlegi különbözőségéből fakadnak;

1.1 A biztosítási szerződések megkötését és érvényességét szabályozó alapelvek az Európai Unió minden tagállamában – a jogrendszer függvényében, valamint a közös eredet és a nagyon hasonló felépítés ellenére – mások és mások.

– azonosítsák a különböző nemzeti rendszerek azon közös elveit, amelyek a biztosítási szerződéseket szabályozzák, illetve azokat a szektorokat, amelyek esetében technikai és jogi szempontból lehetséges a harmonizáció;

1.2 A biztosítási szerződés a belső piac működésének egyik alapeleme abban az értelemben, hogy nagyobb biztonságot ad a szakmabeliek és a fogyasztók közötti üzleti kapcsolatoknak. Ezért a szabályozás eltérései – amelyek a nemzeti jogrendszerek biztosítási szerződésre vonatkozó főbb elveiből adódnak – akadályozhatják a belső piac megvalósítását és megnehezíthetik ennek a pénzügyi eszköznek a határokon túli üzleti alkalmazását.

– gondolják át a lehetséges megoldásokat és tegyenek javaslatot azokra a modellekre, konstrukciókra és eszközökre, amelyek átalakításával közösségi szinten kialakítható a biztosítási szerződés lehető legjobb formája.

1.3 Jelen saját kezdeményezésű vélemény célja ebből adódóan az, hogy felhívja az illetékes – mind nemzeti, mind közösségi szintű – hatóságok figyelmét a változtatások szükségére és célszerűségére:

1.4 A jelen saját kezdeményezésű vélemény munkálatainak megkezdésekor alapvető fontosságú volt, hogy számíthassunk „Az európai biztosítási szerződést szabályozó jog átalakításán” dolgozó csoport tagjainak hozzájárulására és részvételére a munkában. Ezt a csoportot – amelyben 15 európai ország kiváló jogászai és biztosításjogi szakértői dolgoztak együtt – Fritz REICHERT-FACILIDES professzor irányította és koordinálta az innsbrucki egyetemről.

– vegyék számba azokat a – fogyasztókat és a belső piac megfelelő működését érintő – kérdéseket és problémákat,

1.4.1 Ezért nagyon nagy meglepedésünkre szolgált, hogy REICHERT-FACILIDES professzor haladéktalanul válaszolt megkeresésünkre, késznek mutatkozott az előadó szakértőjeként részt venni a munkában, s azonnal el is készítette első hozzájárulását (position paper I).

1.4.2 Azonban teljesen váratlan módon, a jelen vélemény elkészítése közben, REICHERT-FACILIDES professzor elhunyt.

1.4.3 Az az érdeklődés, amelyet REICHERT-FACILIDES professzor intenzív tudományos munkával töltött élete során a biztosítás kérdésköre iránt tanúsított, valamint „Restatement (átfogalmazási) tervezete” nagyon is indokolják, hogy jelen véleményben hivatkozzunk munkásságára, valamint hogy rendkívüli odaadásáért kifejezzük hálánkat – mintegy a veszteség miatti bánatunk jeleként és őszintén adózva emlékezetének.

1.4.4 Ez tehát az oka annak, hogy az alábbiakban oly sokat átveszünk az általa készített „position paper I”-ből, amelyet a jelen vélemény alapjául szolgáló munka bevezetésének szánt, s amely legutolsó írásainak egyike.

„1. A biztosítási szerződésre vonatkozó európai törvények különbözősége komoly akadály a biztosítások belső piacának kialakítása előtt. Ez volt csoportunk alapvető kiindulópontja, amelyet az EGSZB is jóváhagyott, nevezetesen »A fogyasztók a biztosítások piacán« című, 1998. január 29-i saját kezdeményezésű véleményében (HL, 1998. 03. 30., 72. o.; lásd például az 1.6. pontot vagy a 2.1.9. pont második bekezdését). Úgy tűnik, időközben az Európai Bizottság is erre az álláspontra helyezkedett (lásd az Európai Bizottság 2003. február 12-i közleményét az Európai Parlament és a Tanács számára »A szerződések koherensebb európai joga – cselekvési terv«, COM(2003) 68 végleges, HL C 63, 2003. 03. 15., 1. o., a továbbiakban »cselekvési terv«; lásd pl. a dokumentum 27., 47–48., 74. pontját).

2. A törvények harmonizációja – természetesen ide értve a biztosítási szerződések jogát is – csak nagyon komoly összehasonlító jogi kutatásokon alapulhat. Csoportunk célja az, hogy eljusson a »restatement« megoldásig. Mit értünk »restatement« alatt? A kifejezés az angol »to restate« igéből származik, amely annyit tesz, mint »újra vagy meggyőzően kifejtetni«. Jogi értelemben a »restatement« az Egyesült Államokban használatos kifejezés. A szakmai körökben jól ismerik, s olyan szabálygyűttest jelöl, amely különböző, bár alapjában véve hasonló forrásokból származik, s amelyet a »legjobb megoldás« érdekében foglaltak rendszerbe és egyesítettek. Ezt a munkát magánkezdeményezésre és nem jogalkotási akaratból végzi el az American Law Institute. A források alapvető hasonlósága az Egyesült Államokban a Common Law-ból ered, amelyet a szövetséges államok (különböző) magánjogi rendszerei egyaránt elfogadnak alapként. Ugyanígy az európai biztosítási jogban az alapvető hasonlóságok a témából – azaz a biztosításból – erednek. A téma, éppen természete folytán, hasonló szabályozási követelményeket támaszt. A »legjobb megoldáshoz« a biztosítási szerződések jogának területén a következő irányvonalak mentén lehet eljutni. Először is kellőképpen figyelembe kell venni a biztosítási szerződésekre vonatkozó bármiféle törvény alapvető

feladatát, vagyis azt, hogy jogi kereteket kell biztosítani a kockázatok biztosító általi valós fedezetéhez, s ebből következően garantálni szükséges a biztosítási tevékenység megfelelő működését. Másodsor, nagyon fontos, hogy gondosan kiegyensúlyozzuk a felek ellentétes érdekeit. Ebből a szempontból megfelelően el kell ismerni az újabb irányzatok törekvését arra, hogy viszonylag magas biztonságot nyújtsanak a biztosítottoknak.

3. A csoportunk által megcélzott »restatement« azokra a kötelező (illetve majdnem kötelező) szabályokra összpontosít, amelyek a biztosítottat kedvezményezik. Ennek oka az, hogy a biztosítási szerződések »élő joga« lényegét tekintve nem a jogi kézikönyvekből, hanem a szerződések szokásos feltételeiből hámozható ki. Ennek az adott állapotnak a figyelembe vételéhez nem elegendő a realitást megvizsgálni, hanem ugyanakkor a lehető legteljesebb tisztelettel kell lenni a szerződéskötési szabadság elve iránt is. Emellett a törvényalkotó alapvető feladatahoz tartozik, hogy korlátozza is ezt a szabadságot, amit politikai okok és a biztosított (vagy a biztosítási szerződés más kedvezményezettjeinek) védelme tesz szükségessé. Különös figyelmet kell fordítani azokra a szerződéses feltételekre, amelyek a biztosítási védettség csökkenéséhez vezethetnek. E célok elérésének technikai eszköze – minden európai jogrendszerben – a biztosítási szerződések jogára vonatkozó (kvázi) kötelező rendelkezések meghozatala. Az egységes piac szempontjából felmerülő problémák a cselekvési tervben megfogalmazást nyernek: »...a biztosítási szerződésben vagy más, pénzügyi szolgáltatásra vonatkozó szerződésben fakultatív módon szerepeltethető jogok és kötelezettségek tekintetében a tagállamok saját szabályokat alkottak. Amennyiben ezek a szabályok különböznek egymástól, befolyással lehetnek a határokon túl kínált termékekre«. Valóban, a biztosítások igazi belső piacának kialakítása érdekében szükség van a szerződéskötési szabadság biztosítási területen fennálló korlátozásainak harmonizációjára/egyesítésére, aminek az lehet az eredménye, hogy az egységes szabályok szerint készülő (standard) szerződések az összes európai országban – versenyhelyzetben – értékesíthetőek lesznek, s így kialakulhat a töredezettség mentes piac. Munkánk éppen ezt a célt tűzte ki célul.

4. A munka elvégzéséhez szükséges összehasonlító jogi aspektus csoportunk összetételében is tükröződik (ahogy ezt már a fenti 2. pontban jeleztük). A munkában ugyanis 16 különböző biztosítási jogrendszer szakértői vesznek részt.

5. Felvetődik a kérdés, hogy a restatementnek a fennálló nemzeti szabályozás helyébe kell-e lépnie avagy kiegészítő modellként kell-e működnie (ez lenne a 16. ilyen modell), különösen a határokon átnyúló szerződések esetében. A probléma megjelenik a cselekvési tervben is, amely felveti egy ún. »opcionális« eszköz kérdését. Ezt a kérdést jelen munka keretében nem tárgyaljuk mélyebben.

6. Az összehasonlító kutatásnak a biztosítási szerződések kérdésében nagy figyelemmel kell lennie a szerződések általános jogára. A csoport ragaszkodik is ehhez és kellőképpen figyelembe veszi az ún. »Lando/Beale-elveket«. Ezenkívül szorosan együttműködik az »Európai polgári jogi törvénykönyv kérdéseit tanulmányozó munkacsoporttal« (von Bar és Beale professzorok). E szervezet keretében csoportunknak jutott a feladat, hogy a biztosítási jog kérdéseit tanulmányozzuk.”

1.5 Jelen vélemény elkészítése céljából számos munkaértekezletre került sor az Európai Bizottság biztosításokkal és a belső piac megvalósításával foglalkozó képviselőinek, az Európai Biztosítók Bizottságának (CEA) és a Fogyasztói Szövetségek Európai Irodájának (BEUC) részvételével; ezeken az értekezleteken összegyűjthettük a vizsgált témával kapcsolatos első benyomásokat, reagálásokat és javaslatokat.

1.6 Arról is döntöttünk, hogy összeállítunk egy kérdőívet, amelyet elküldünk számos – a szóban forgó érdekeket képviselő –, a köz- és magánszférában működő, valamint nemzeti és közösségi szervezetnek, és megszervezzük a szóban forgó érdekeket képviselő főbb szereplők (biztosítók, ipari vállalkozók, más szakmabeliek és a fogyasztók), valamint szakjogászok, egyetemi oktatók és a különböző országok jogát a gyakorlatból ismerők meghallgatását.

1.7 Jelen vélemény összefoglalja a kérdőívre adott válaszokat és a 2004. április 16-án tartott meghallgatás alkalmával hallottakat.

2. A kérdés előzményei

2.1 A tárgyalt kérdés nem új. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság „A fogyasztók a biztosítási piacon” című saját kezdeményezésű véleményében⁽¹⁾ már felhívta a figyelmet a Tanácsnak a „Biztosítási szerződésekre vonatkozó jogalkotási, szabályozási és adminisztratív intézkedések összehangolásáról” szóló irányelvjavaslatára⁽²⁾, amely lényegében a biztosítási szerződések jogának bizonyos alapvető szabályainak összehangolására tett kísérletet, s sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy az Európai Bizottság akkoriban nem kívánt visszatérni a témára, „habár általában véve mind a biztosítók, mind a fogyasztói szervezetek úgy vélik, hogy a közösségi norma (a lényegi jog minimális harmonizálásának) hiánya a biztosítási szerződések esetében nyilvánvalóan számos akadályt és nehézséget eredményez az e területen megvalósítandó egységes piac felé vezető úton”⁽³⁾.

2.1.1 A későbbiekben az EGSZB rámutatott, hogy az egyik általános jellegű fő akadály, amely a biztosítási szerződések egységes piaca megvalósításának útjában áll, „a lényegi jog harmonizációjának, azaz a biztosítási szerződések jogára vonatkozó minimális uniós szabályozásnak a hiánya”⁽⁴⁾.

2.1.2 Ezenkívül az EGSZB felhívta a figyelmet arra is, hogy „közösségi szinten nincs olyan jogszabályi keret, amely meghatározná a minimális átláthatóság általános szabályait a biztosítási szerződések megkötésére vonatkozóan, s olyan sem, amely biztosítási területen konkretizálná a tisztességtelen általános szerződési feltételeket, vagy meghatározná az olyan általános elveket, mint a jóhiszeműség vagy a szerződések kiegyenlítetttsége a biztosítási szerződések sajátos területén”⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Előadó: Manuel ATAÍDE FERREIRA, (HL C 95, 1998. 03. 30).

⁽²⁾ A COM(80) 854 végleges (HL C 355, 1980. 12. 31.) által módosított COM(79) 355 végleges (HL C 190, 1979. 07. 28.); az EGSZB és az EP véleményei megjelentek: HL C 146, 1980. 06. 16. és C 265, 1980. 10. 13. E szövegek értékelését lásd jelen vélemény 4. pontjában.

⁽³⁾ i. m., 2.1.9. pont.

⁽⁴⁾ uo., 2.3.1.1.1. pont.

⁽⁵⁾ uo., 3.4. pont.

2.1.3 Konkrétan pedig: „Az a mód, ahogyan az egyes tagállamok a kérdést rendezték vagy ellenkező esetben éppen a szabályozás hiánya – a problémák megoldását teljesen ráhagyva arra a piacra, ahol a verseny messze nem tökéletes és ahol az egyik fél képviselői a másik fél kárára próbálnak megegyezni egymással – vezetett az egységes piaci térségben a hasonló problémákra adott számos különböző megoldáshoz, különösen a határokon átnyúló tranzakciók esetében, amelyeket az »információs társadalom« eljövetele egyre könnyebben kivitelezhetőbbé tett”⁽⁶⁾.

2.1.4 Végezetül az idézett vélemény – a szerinte harmonizálандó témák áttekintése után – felhívja az Európai Bizottság és a tagállamok figyelmét arra, hogy „célszerű lenne a szubszidiaritás elvének fényében felülvizsgálni az Európai Bizottság 1979-ben kiadott, a biztosítások minimális harmonizációjára vonatkozó irányelvjavaslatát”⁽⁷⁾ és sürgeti az Európai Bizottságot, hogy ne sajnálja az erőfeszítéseket a biztosítási szerződésekre alkalmazandó minimális követelmények közösségi szintű meghatározása (irányelvjavaslat) érdekében⁽⁸⁾.

2.2 Egyébként mind a fogyasztók, mind a biztosítási szakma szervezetei régóta hangsúlyozzák, hogy szükség van a biztosítási szerződések jogának alaposabb harmonizációjára.

2.2.1 Az „European Consumer Law Group” 1986 óta állítja, hogy a Közösségen belül szükség van a biztosítási szerződésekre vonatkozó jogszabályok bizonyos fokú harmonizálására, és részletesen fel is sorolta a biztosítási szerződések szerinte harmonizációt igénylő aspektusait⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ uo., 3.6.1. pont.

⁽⁷⁾ uo., 4.3.6. pont.

⁽⁸⁾ Az irányelvben szabályozásra ajánlott kérdések a következők voltak:

- A szerződéskötéshez minimálisan szükséges előzetes információ;
- a kulcsfogalmak és jelentésük listája;
- a biztosítások esetében előforduló tisztességtelen feltételek listája;
- a minden biztosítási szerződésben kötelezően feltüntetendő minimális kitételek;
- a minden biztosítási szerződés esetében érvényes szerződéses kötelezettségek;
- a minden biztosítási szerződés esetében érvényes alapelvek és alapvető szabályok;
- az ideiglenes kárrendezés rendszere a felelősségbiztosítások esetében;
- a díjak és a kockázati érték közötti kötelező megfelelés, különös tekintettel a biztosított értékek avulás miatt bekövetkező automatikus értékvesztésére, illetve az ebből következő díjcsökkenésre;
- a minimális határidők harmonizálása a felmondási jog gyakorlása tekintetében;
- a szerződések átláthatóságának és érthetőségének, valamint annak kötelezettsége, hogy azok általános és különös feltételeit a biztosított már a szerződéskötést és a kötvény aláírását megelőző szakaszban megismerhesse;

uo., 4.5. pont. Ezek az elvek az EGSZB későbbi véleményeiben is megjelentek és megerősítést nyertek, így abban is, amely nemrégiben »A gépjárművek kötelező felelősségbiztosításáról« szóló európai bizottsági irányelvjavaslatról készült (előadó: LEVAUX, 4.3. pont, HL C 95, 2003. 04. 23”).

⁽⁹⁾ „ECLG-Consumer Insurance”, in *Journal of Consumer Policy* (1986), 205–228. o.

2.2.2 A BEUC maga is hangsúlyozta 1994-ben, hogy szükséges egy olyan „jogi keret” megalkotása, amely szabályozná a biztosítási szerződések főbb elemeit és így létrehozna a „minimális közös jogi alapot”.

2.2.3 Különböző fogyasztói szervezetek 1998 decemberében hasonló álláspontra helyezkedtek.

2.2.4 Végül a Biztosítók Európai Bizottsága (CEA) a szerződések koherensebb európai jogáról szóló európai bizottsági közleményre reagálva – és hangsúlyozva, hogy az Európai Bizottság joggal mondta ki, hogy „a fogyasztókkal kötött biztosítási szerződésekre vonatkozó nemzeti szintű rendelkezések különbözősége **akadály a határokon túl megvalósítandó biztosítási szerződések előtt**” – nemrégiben kinyilvánította, hogy „ami a” harmonizált „közösségi joganyagot illeti, a biztosítási szerződések jogának területén alkalmazandó különböző szövegekben szereplő rendelkezések mennyisége és bonyolultsága komoly nehézségeket okoz”.

2.2.4.1 Az olyan helyzetek felsorolása után, amelyekkel kapcsolatosan az alkalmazandó különböző közösségi jogszabályok – feleslegesen – egymáshoz hasonló, vagy megmagyarázhatatlan okból eltérő rendelkezéseket tartalmaznak, a CEA végezetül támogatását adta a „közösségi joganyag javítását célzó tervhez”, feltéve, hogy előbb sor kerül a megfelelő költség/hason elemzésre és az érintett felekkel való konzultációra, valamint a terv az egységes piac előtt álló akadályokra összpontosít⁽¹⁰⁾.

2.3 Az Európai Bizottság a maga részéről „A szerződések európai joga”⁽¹¹⁾ és „A szerződések koherensebb európai joga – cselekvési terv”⁽¹²⁾ című közleményében ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a számos megkeresett szereplő véleménye egybecseng abban a tekintetben, hogy a biztosítási szerződések ágazata a pénzügyi szolgáltatások egyik legproblémásabb területe, éppen az alkalmazandó „nemzeti szintű rendelkezések különbségei” miatt, olyannyira, hogy meg kellene vizsgálni annak lehetőségét, hogy hogyan lehetne „ezen intézkedések nagyobb mértékű összhangját megvalósítani, fenntartva az egyensúlyt a nemzeti szabályozások nagyobb mértékű harmonizálása és az innovációs dinamika, valamint a termékválasztási szabadság szükségessége között”, ami melleleg „A jobb szabályozásért: cselekvési terv” utánkövetési programjának egyik prioritása is lett⁽¹³⁾.

2.4 Végül az Európai Parlament a „Cselekvési tervről” szóló, fentebb idézett európai bizottsági közleményre vonatkozó állásfoglalásában kifejezi sajnálkozását amiatt, hogy „*mindaddig nem születtek megfelelő intézkedések bizonyos ágazatok – így a fogyasztói ügyletek és a biztosítások – számára szükséges fakultatív eszközökről,*

holott az ezen ágazatok esetében elérhető előnyök lényegesen hozzájárulhatnának a belső piac megfelelő működéséhez és a közösségen belüli kereskedelmi ügyletek és kapcsolatok fejlődéséhez”, s úgy vélekedik, hogy „a belső piac határokat átvelő kereskedelmi kapcsolatainak elősegítése végett elsősorban is szükség lenne egyes ágazatokban, nevezetesen a biztosítási szerződések területén egy fakultatív eszköz létrehozására, és ennek megfelelően arra kéri a Bizottságot, hogy a biztosítási szerződések területén sürgősen dolgozzon ki egy ilyen fakultatív eszközt, nem elfeledkezve a fogyasztók magas fokú védelméről és megfelelő kötelező előírások beillesztéséről”⁽¹⁴⁾.

3. A kérdőívre adott válaszok és a 2004. április 16-i meghallgatás

3.1 Több szereplő is – különböző országok szabályozással foglalkozó hatóságai, a biztosítók, az ipar, a kereskedelem és a fogyasztók érdekképviseleti szervezetei – megfelelő időben válaszoltak a nekik küldött kérdőívre, s így összesen 27 választ kaptunk.

3.1.1 Válaszokat kaptunk Németországból, Ausztriából, Belgiumból, Szlovákiából, Szlovéniából, Finnországból, Franciaországból, Liechtensteinből, Litvániából, Máltáról, Norvégiából, Lengyelországból és Svédországból.

3.1.2 A „Restatement of european insurance contract law” munkacsoport tagjai közös vélemény formájában válaszoltak.

3.2 A válaszolók jelentős és meggyőző többsége szerint:

- a biztosítási jog kötelező szabályaira vonatkozó harmonizáció hiánya akadály a biztosítási szolgáltatások határokon túli értékesítése előtt, amire számos példát is szolgáltatott;
- ez a helyzet egyúttal annak is akadály, hogy külföldi biztosítók a biztosítást igénylő fogyasztókkal szerződést köthessenek, amire szintén számos példa érkezett;
- ez a helyzet a biztosításközvetítéssel foglalkozókat is akadályozza határokon átnyúló szolgáltatások felajánlásában, amire szintén számos példa érkezett;
- a biztosítási szerződésekre vonatkozó kötelező jogszabályok harmonizációja hozzájárulna a határokon átnyúló biztosítási ügyletek számának növekedéséhez, ami mind a biztosítók, mind a fogyasztók és a biztosításközvetítők javát szolgálja;
- az Európai Bizottság 1979/1980-ban kiadott irányelve még mindig jó kiindulópont a vitához, habár átalakított szövegezést és újabb elemek bevezetését igényli, amire több válaszoló is javaslatot tett, illetve példákat említett;

3.3 A meghallgatáson 17 ország 36 intézményének képviselőjében 46 személy vett részt.

⁽¹⁰⁾ CEA-feljegyzés, 2003. jún. 4.

⁽¹¹⁾ COM(2001) 398 végleges, 2001. júl. 11. (HL C 255, 2001. 09. 13.).

⁽¹²⁾ COM(2003) 68 végleges, 2003. febr. 12.

⁽¹³⁾ Cselekvési terv, 74. pont; lásd a dokumentum 27., 47. és 48. pontját is.

⁽¹⁴⁾ A5-0256/2003, jóváhagyva az EP 2003. szept. 2-i plenáris ülésén, 11. és 14. pont.

3.4 A kérdőívre adott válaszokból és a meghallgatás alkalmával lezajlott megbeszélésekből kiderült, hogy a következő főbb pontok tekintetében általános egyetértés van:

3.4.1 A biztosítási szerződések szabályozását tartalmazó nemzeti jogrendszerek között jelentős különbségek vannak.

3.4.2 A biztosításokra vonatkozó uniós szabályozásban jelentős harmonizációs hiányosságok vannak, ami befolyásolja a belső piac kialakulását ezen a területen.

3.4.3 Különösen a kis és közepes biztosítók számára lenne fontos és kívánatos bizonyos fokú harmonizáció az egyenlőtlen helyzet és a megkülönböztetés (tömeges kockázat) kiküszöbölése végett.

3.4.4 A biztosítási szerződések harmonizációja szempontjából az átalakítást fokozatosan (lépésről lépésre) és a közelítést tekintve a túlzott szigorúság mellőzésével kell végrehajtani, mivel a harmonizáció nem öncél, hanem a belső piac megvalósításának eszköze, amelyet alá kell vetni a szükségesség és az arányosság elvének.

3.4.5 A harmonizáció elsődleges célpontjainak a következőknek kell lenniük:

- kötelező szabályok („mandatory rules”);
- a biztosítási szerződések jogának általános része.

3.4.6 Ami a formát illeti, a harmonizáció jóvoltából létrejövő szerződésminta „fakultatív” jellegű lehet, de elfogadását követően minden részében és elemében kötelezőnek kell lennie a felekre nézve.

3.4.7 Egy ilyen minta elfogadásának a teljes harmonizáció biztosítása érdekében rendeletben – mint közösségi eszközben – kell megtörténnie.

3.4.8 Az eszköz kidolgozásához kiindulópont lehet az Európai Bizottság 1979-es és 1980-as irányelvjavaslata, de csak az EP és az EGSZB javaslatainak megfelelően módosított formában, és alaposan át kell ezeket gondolni a biztosítási jog területén időközben bekövetkezett változások fényében.

3.4.9 A harmonizációtól – amelynek az irányvonalai előzetesen kidolgozandók – elvárható, hogy megkönnyítse a határokon átnyúló biztosítások számának növekedését, és az is, hogy ezen a területen hozzájáruljon a belső piac nagyobb ütemű fejlődéséhez.

3.4.10 Az ilyen típusú kezdeményezés jogi alapja a Szerződés 95. cikke lehet.

3.5 Egyes megkérdezett résztvevők és szereplők részéről elhangzott az is, hogy:

3.5.1 A harmonizációnak „fakultatívnak” kell lennie és az alapfogalmak kidolgozására kell korlátozódnia.

3.5.2 A harmonizációnak csakis a határokon túli hatályú szerződésekre és a természetes személyekre vonatkozóan kell megvalósulnia.

3.5.3 A harmonizáció nem csodaszer és nem oldhatja meg a biztosítások belső piacának nem kielégítő fejlettségéből adódó nehézségeket.

3.5.4 Sajátosságai miatt külön figyelmet kell szentelni a biztosítópénztáraknak, valamint a különféle öngélező és társadalombiztosítási intézményeknek.

4. A közösségi szintű kezdeményezés szükségessége

4.1 A belső piac és a biztosítási ágazat

4.1.1 Általános észrevételek a belső piac és a biztosítási ágazat közötti kapcsolatokról

4.1.1.1 Az európai belső piac olyan belső határok nélküli térség, amely lehetővé teszi a javak, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlását (EK-Szerződés, 14. cikk, 2. bekezdés). A biztosítások a körülményektől függően a szabad szolgáltatásnyújtás (EK-Szerződés, 49–55. cikk), illetve a letelepedési szabadság körébe tartoznak. Azok a biztosítók, amelyek szolgáltatásaikat nem saját tagállamukban kínálják vagy amelyek ott letelepednek, az általuk kínált termékekkel az illető tagállamban elérhető biztosítási termékekkel versenyeznek.

4.1.1.2 A fentiekből a biztosítás lehetséges igénybevevőinek nagyobb választási szabadsága következik. Ideális esetben a biztosítási terméket kereső ügyfelek pozitív választását a biztosítások belső piacát felügyelő „láthatatlan kéz” irányítja.

4.1.1.3 A biztosításokkal összefüggő kérdések más szabadságjogokat is érintenek, így például garantált a biztosítási díjak és bevételek szabad átvitele (EK-Szerződés, 56. cikk). Ezenkívül az EK-Szerződés 18. cikkében garantált szabadsággal élő ügyfeleket nem érheti semmiféle hátrány, ha állandó tartózkodási helyüket más jogrendszer hatálya alatti területre teszik át.

4.1.2 A biztosítási jog és a biztosítási szerződés jogának harmonizációja

4.1.2.1 A biztosítások (biztosítási jog) és az EK-Szerződés által garantált szabadságjogok összefüggéseinek széles skálája arra készítette a Közösséget, hogy a belső piac (jó) működése érdekében a biztosítási jog fontos területein megvalósítsa a harmonizációt. A biztosítások ellenőrzésének szabályozása – hála a biztosításokra vonatkozó irányelvek „három generációjának” – az unióban és az európai gazdasági térségben megfelelően megoldott.

4.1.2.2 Ezek az alapokon valósult meg a származási ország által kiadott és ellenőrzött egységes tevékenységi engedély rendszere, amelyre az Európai Bíróság már 1986. december 4-i határozatában javaslatot tett⁽¹⁵⁾. A biztosítási szerződés jogának területén a harmonizáció többé-kevésbé a nemzetközi magánjogot és a nemzetközi eljárási jogot érintő kérdésekre korlátozódik⁽¹⁶⁾.

4.1.2.3 A biztosítási szerződések anyagi jogának harmonizációja csak néhány területen, sőt e területeken is csak néhány kérdésben valósult meg. Ellenben a jogharmonizáció meglehetősen előre tart a gépjárművek kötelező felelősségbiztosítása területén⁽¹⁷⁾. Vannak közös szabályok a jogvédelmi biztosítás területén is⁽¹⁸⁾.

4.1.2.4 Mindazonáltal a biztosítási szerződésekre vonatkozó anyagi jogi szabályok nagy többsége – az alpmódotatok elnevezése, amely meghatározza a minden biztosítási ágazat esetében alkalmazandó szabályokat – a nemzeti jogalkotás hatáskörébe tartozik. Ezért felvethető a kérdés, hogy a biztosítási szerződések jogának harmonizációja valóban szükséges-e a biztosítások belső piacának jó működéséhez. A kérdésre akkor adható igenlő válasz, ha a biztosítási szerződésre vonatkozó nemzeti szintű jogszabályok különbözősége akadályozza a belső piac működését.

⁽¹⁵⁾ Európai Bíróság, 1986. 12. 04., 1986, 3755 sz. ügyirat (Bizottság / Németország).

⁽¹⁶⁾ Nemzetközi eljárási jog: a Tanács 2000. dec. 22-i 44/2001/ET sz. rendelete a bíróságok illetékességéről, a polgári és kereskedelmi jogi ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról, HL 2001 L 12/1 (legutóbbi módosítás: HL 2002 L 225/13), 8–14. cikk. Nemzetközi magánjog: 1980. jún. 19-i egyezmény a szerződéses kötelezettségekre vonatkozó jogszabályokról, HL 1980 L 166, különösen az 1. cikk 3. és 4. bekezdése. Irányelvek joga: a Tanács 1988. jún. 22-i 88/357/EGK sz. második, a 73/239/EGK sz. irányelvet módosító irányelve a közvetlen nem-életbiztosításokra vonatkozó törvényi, szabályozási és igazgatási rendelkezések összehangolásáról és a szabad szolgáltatásnyújtás valódi gyakorlását megkönnyíteni hivatott rendelkezések meghatározásáról, HL 1988 L 172/1 (legutóbbi módosítás: HL 1992 L 228/1), különösen a 2. cikk c) és d) bekezdése, valamint a 3., 5., 7. és 8. cikk; a Tanács 1992. jún. 18-i 92/49/EGK sz., a 73/239/EGK és 88/357/EGK sz. irányelveket módosító irányelve (harmadik „nem-életbiztosítási” irányelv) a közvetlen nem-életbiztosításokra vonatkozó törvényi, szabályozási és igazgatási rendelkezések összehangolásáról, HL 1992 L 228/1 (legutóbbi módosítás: HL 2003 L 35/1), különösen az 1. cikk a) és b) bekezdése, valamint a 27., 28., 30. és 31. cikk; az Európai Parlament és a Tanács 2002. nov. 5-i 2002/83/EK sz. irányelve a közvetlen életbiztosításokról, HL 2002 L 345/1, különösen a 32. és 33. cikk. Az irányelvek nemzetközi magánjogára vonatkozóan lásd: Reichert-Facilides/d'Oliveira (dir.), *International Insurance Contract Law in the EC*, Deventer, 1993; Reichert-Facilides (Hg.), *Aspekte des internationalen Versicherungsvertragsrechts im EWR*, Tübingen, 1994.

⁽¹⁷⁾ A Tanács 1972. ápr. 24-i 72/166/EGK sz. irányelve a tagállamok jogszabályainak közelítéséről a gépjárművek közlekedésével kapcsolatos polgári jogi felelősségbiztosítás és az ide tartozó felelősségbiztosítások kötelező voltának ellenőrzése területén, HL 1972 L 103/1 (legutóbbi módosítás: HL 1984 L 8/17); a Tanács 1983. dec. 30-i 84/5/EGK sz. irányelve a tagállamok jogszabályainak közelítéséről a gépjárművek közlekedésével kapcsolatos polgári jogi felelősségbiztosítás területén, HL 1984 L 8/17 (legutóbbi módosítás: HL 1990 L 129/33); a Tanács harmadik, 1990. máj. 14-i 90/232/EGK sz. irányelve a tagállamok jogszabályainak közelítéséről a gépjárművek közlekedésével kapcsolatos polgári jogi felelősségbiztosítás területén, HL 1990 L 129/33; az Európai Parlament és a Tanács 2002. máj. 16-i 2002/26/EK sz., a Tanács 73/239/EGK és 88/357/EGK sz. irányelveit módosító irányelve a tagállamok jogszabályainak közelítéséről a gépjárművek közlekedésével kapcsolatos polgári jogi felelősségbiztosítás területén (negyedik irányelv a gépjármű-biztosításról), HL 2000 L 181/65; az Európai Bizottság 2002. jún. 7-én egy ötödik irányelvre tett javaslatot, COM(2002) 244 végleges, HL 2002 C 227 E/387.

⁽¹⁸⁾ A Tanács 1987. jún. 22-i 87/344/EGK sz. irányelve a jogvédelmi biztosításokkal kapcsolatos törvényi, szabályozási és igazgatási rendelkezések összehangolásáról, HL 1987 L 185/77.

4.2 A biztosítási szerződések joga, mint akadály a biztosítások belső piaca előtt

4.2.1 Jelenlegi helyzet: a biztosítások belső piaca nem teljes

4.2.1.1 Empirikus adatok igazolják, hogy az EU eddig meghozott intézkedései⁽¹⁹⁾ nagyban hozzájárultak a biztosítások belső piacának javulásához⁽²⁰⁾, bár természetesen annak működése még nem tökéletes. Igaz ez például a tömeges kockázatok elleni biztosítások területén megvalósult szabad szolgáltatásnyújtásra, amelyet az EK-Szerződés 49. és az ezután következő cikkei garantálnak, s amelyet a biztosítási jogra vonatkozó irányelvek tartalmaznak, ám amellyel a biztosítási ágazat és ügyfelei a valóságban igen ritkán élnek.

4.2.2 A jelenlegi helyzet általános háttere

4.2.2.1 A fentiekben ismertetett jelenlegi helyzet elsősorban az általános jogi környezettel magyarázható. Ebből a szempontból az egyik legfontosabb tényező az, hogy a biztosítást gyakran „jogi terméknek” tekintik, mivel a biztosítótársaság által értékesített termék egy biztosítási szerződés, amely a felek önállóságán és a szerződésekre (kötelezően) alkalmazandó jogszabályokon alapul.

4.2.2.2 A belső piac jó működése tekintetében nincs ok különösebb aggodalomra, ugyanis a felek önállósága a biztosítási szerződések területén lehetővé teszi, hogy a biztosítási termékeket kölcsönösen a felek elvárásaihoz igazítsák.

4.2.2.3 Azonban a biztosítások nagy részben kötelező szabályok hatálya alá tartoznak⁽²¹⁾. Mellesleg ezen szabályok némelyike nemzetközi szinten is kötelező érvényű.

⁽¹⁹⁾ Lásd a 4.1.2. pontot.

⁽²⁰⁾ Lásd: Eurostat.

⁽²¹⁾ Ezeket a szabályokat „abszolút kötelező” szabályoknak is nevezhetjük akkor, amikor a felek külön megállapodással sem térhetnek el tőlük. Azonban csak „félkötelezők” abban az esetben, ha a felek (csak) annyiban térhetnek el tőlük, amennyiben az igénybevevő számára a külön megállapodás feltételei kedvezőbbek a törvény által biztosított feltételeknél.

4.2.2.4 Az egyes biztosítók által kínált termékeket valójában nagy mértékben meghatározza a biztosítási szerződésekre alkalmazandó joganyag. Ezért akadályozhatja a különféle nemzeti biztosítási jogok különbözősége a belső piac működését. Az Európai Bizottság cselekvési terve a biztosítási szerződésekre vonatkozó koherensebb európai jog kialakítása érdekében nyíltan elismeri ezt a tényt⁽²²⁾, amelyet a biztosítók, a biztosítottak és a biztosításközvetítők szemszögéből végzett és a továbbiakban ismertetett elemzések is igazolnak (4.2.3., 4.2.4. és 4.2.5. pont).

4.2.3 A biztosító szemszögéből

4.2.3.1 A biztosítók biztosítási védelmet kínálnak. Kötvényeik olyan kockázatszámításokon alapulnak, amelyek figyelembe veszik azt a jogi környezetet is, amelyben a kötvény értékesítésre kerül. Az a biztosító, aki képes az EU teljes területén egységes jogi környezetre kidolgozott termékét értékesíteni, képes az EU területén viselt kockázatok kiegyenlítésére, kiküszöbölve így a biztosítási jog eltérő nemzeti szabályozásaiból adódó torzító hatásokat. Ebben az esetben a biztosítási jogok különbözősége nem jelenthet akadályt a biztosító cselekvési szabadsága előtt.

4.2.3.2 Ellenben ha a kötvényre alkalmazandó jog az értékesítés helye szerint változik, akkor az egyes tagállamok jogi környezete befolyással van a kockázatszámításra és ebből adódóan a nagy számok törvényének alkalmazására is, holott a biztosítás, mint gazdasági tevékenység az utóbbin alapszik.

4.2.3.3 Mindebből az következik, hogy azoknak a biztosítóknak, akik szolgáltatásaikat nem a saját országukban kínálják, kötvényeiket az alkalmazandó jog szerint más-más módon kellene számítaniuk. Ez pedig igencsak nagy akadályt jelentene a belső piac működése szempontjából.

4.2.3.4 A biztosítások területén a közösségi magánjog szabályaira vetett egyetlen gyors pillantással meggyőződhetünk róla, hogy a biztosítók valóban kénytelenek kötvényeiket az értékesítés helye szerinti tagállam jogi környezetéhez alkalmazni. A biztosítási szerződés tekintetében a nem-életbiztosításokra vonatkozó második irányelv⁽²³⁾ 7. cikke 1. bekezdésének d) és h) pontja szerint a kockázatviselés helye szerinti tagállam, illetve az életbiztosításokra vonatkozó irányelv⁽²⁴⁾ 32. cikkének 1. bekezdése szerint a kötelezettségvállalás helye szerinti tagállam joga az irányadó. A kockázatviselés vagy a kötelezettségvállalás helyét az esetek többségében a biztosított állandó lakóhelye határozza meg⁽²⁵⁾.

⁽²²⁾ HL 2003 C 63/1 (9. 47. és 48.: „A biztosítási szerződések különösen ugyanezekbe a problémákba ütköznek”).

⁽²³⁾ Lásd a 20. lábjegyzetet.

⁽²⁴⁾ Lásd a 20. lábjegyzetet.

⁽²⁵⁾ Lásd a nem-életbiztosításokról szóló második irányelv 2. cikkének d) pontját, valamint az életbiztosításokról szóló irányelv 1. cikke 1. bekezdésének g) pontját.

4.2.3.5 A biztosító kikerülheti ezt a megkötést azzal, hogy a biztosított hozzájárulásával maga választja meg a biztosítási szerződésre alkalmazandó jogot (amely valószínűleg saját országa joga lesz). Azonban ezt a választási lehetőséget a biztosításokról szóló irányelvek a nemzetközi magánjogi szabályok révén jelentősen korlátozzák. A nem-életbiztosítások területén az irányelvek csak a nagy kockázatokra kötött biztosítási szerződések esetében teszik lehetővé az alkalmazandó jog megválasztását⁽²⁶⁾. A tagállamoknak – azaz a kockázatviselés helye szerinti tagállamnak – lehetősége van a felek önállóságának kiterjesztésére⁽²⁷⁾. Az irányelvek minden más esetben csak korlátozott önállóságot engedélyeznek a felek számára⁽²⁸⁾, vagyis a nem saját országukban szerződéseket értékesítő biztosítók számára a fentebb leírt problémák továbbra is fennállnak. Az életbiztosítások területén a kötelezettségvállalás helye szerinti tagállam engedélyezheti a felek önállóságát⁽²⁹⁾. A többi esetben a jog megválasztásának szabadsága nagyon korlátozott⁽³⁰⁾.

4.2.3.6 A biztosítási szerződések európai jogi helyzetével kapcsolatban tett fenti észrevételekből világosan kiderül, hogy a tömeges kockázatokra vonatkozó biztosítások területén a biztosítónak termékét a legtöbb esetben a biztosított állandó lakóhelye szerinti jogi környezethez kell alkalmaznia⁽³¹⁾. Ehhez a teherterhelés járul az is, hogy a biztosítottnak jogában áll a szerződés megkötése után állandó lakóhelyét megváltoztatni⁽³²⁾.

4.2.3.7 A biztosítási szerződések európai jogában az egyetlen kivételt a nagy kockázatokra kötött nem-életbiztosítások jelentik. Ezen a területen a biztosító és a biztosított

⁽²⁶⁾ Lásd a nem-életbiztosításokról szóló második irányelv 7. cikke 1. bekezdésének f) pontját (a harmadik nem-életbiztosítási irányelv 27. cikke által módosított formában); a nagy kockázatok meghatározásáról lásd az első nem-életbiztosítási irányelv 5. cikke d) és i) pontját.

⁽²⁷⁾ Lásd a második nem-életbiztosítási irányelv 7. cikke 1. bekezdésének a) és d) pontját.

⁽²⁸⁾ Lásd a második nem-életbiztosítási irányelv 7. cikke 1. bekezdésének a) és d) pontját.

⁽²⁹⁾ Lásd a második életbiztosítási irányelv 32. cikke 1. bekezdésének második mondatát.

⁽³⁰⁾ Lásd az életbiztosítási irányelv 32. cikkének 2. bekezdését.

⁽³¹⁾ Lásd az Európai Bizottság cselekvési tervét, HL C 63, 2003. 03. 15. (48. pont: „A gyakorlatban lehetetlennek bizonyult olyan egységes biztosítási kötvény kialakítása, amely a különböző európai piacokon azonos feltételekkel lenne forgalmazható”).

⁽³²⁾ Még ha egy efféle változás nincs is hatással az általánosan alkalmazandó jogra, az érintett tagállam bíróságai az új állandó lakóhelyen kényszeríthetnek a (nemzetközileg) kötelező szabályok alkalmazására; a bíróságok illetékességéről, a polgári és kereskedelmi jogi ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló rendelet 9. cikke 1. bekezdésének b) pontja alapján a biztosítottnak jogában áll pert indítani a biztosító ellen az (új) lakóhelye szerinti tagállamban. Az érintett tagállam bíróságai a nem-életbiztosításokról szóló második irányelv 7. cikkének 2. bekezdése és az életbiztosításokról szóló irányelv 32. cikke 4. bekezdésének 1. pontja alapján kényszeríthetnek a kötelező szabályok alkalmazására (a *lex fori* alapján kötelező szabályok).

megválaszthatják az alkalmazandó jogot. Ugyanakkor a biztosított lakóhelye szerinti tagállam bírósága (a Brüsszel I. szabályozás⁽³³⁾ 9. cikke 1. bekezdésének b) pontja alapján eljárva) még a nagy kockázatokra kötött biztosítások esetében is alkalmazhatja saját kötelező jogszabályait⁽³⁴⁾.

4.2.3.8 Ebből az következik, hogy a biztosítók igencsak vonakodnak attól – legalább is a tömeges kockázatok elleni biztosítások esetében –, hogy saját országukon kívül kínálják szolgáltatásaikat. Joggal gondolhatjuk, hogy a nemzetközi magánjogi környezet megváltozása megoldást hozna erre a problémára. Ugyanis úgy tűnik, hogy a fentebb említett akadályok eltűnnének, ha a felek az alkalmazandó jog tekintetében választási szabadságot élveznének vagy ha – ilyen választási szabadság hiányában – az alkalmazandó jogot a biztosító települési helye határozná meg. Ugyanakkor a nemzetközi magánjog ilyen irányú megváltozása veszélyt jelentene a biztosítás igénylőjét és a fogyasztót védelmező nemzetközi magánjogi elvek szempontjából. Lehetővé tenné az alkalmazandó jog megválasztását még az üzleti biztosítások területén is, olyan fogyasztói helyzetekben, amelyekhez hasonlóan más ágazatok esetén a fogyasztó a Római Egyezmény 5. cikkének védelmét élvezzi. A probléma maga sem oldódna meg száz százalékosan: a biztosított lakóhelye szerinti tagállam bíróságai továbbra is saját kötelező jogszabályait alkalmaznák nemzetközi síkon. Annak tudatában, hogy elveszítik a saját országuk jogrendszerre által biztosított védelmet és a számukra ismeretlen külföldi biztosítási jog hatálya alá kerülnének, különösen a biztosítást igénylők haboznának külföldön terméket vásárolni⁽³⁵⁾.

4.2.4 A biztosítás igénylőjének szemszögéből

4.2.4.1 A jelenlegi nemzetközi magánjogi helyzetben igen valószínű, hogy a biztosítást igénylők érdekeltek abban, hogy külföldi biztosítási védelmet válasszanak. Tudván, hogy (az esetek többségében) a lakóhelyük szerinti tagállam jogrendszerének védelmét élvezik, készek a határokon túl biztosítást vásárolni. Ezek a biztosítást igénylők azonban még akkor sem vásárolhatnak külföldi terméket, ha ezt akarják: a lakóhelyük szerinti tagállam a megvásárolt kötvényt minden esetben saját jogszabályainak többé-kevésbé megfelelő szerződésnek tekinti. Ha ennek ellenére külföldön kívánnak biztosítási terméket vásárolni, akkor olyan külföldi biztosítókkal kell tárgyalniuk, amelyek egyáltalán nem szívesen nyújtják számukra a kívánt szolgáltatást.

4.2.4.2 Mint láttuk, ezek a nehézségek valószínűleg elkerülhetők lennének a biztosítási szerződések nemzetközi jogának megváltoztatásával⁽³⁶⁾. Azonban a nemzetközi magánjog ilyen

irányú megváltoztatásának az lenne az eredménye, hogy ezentúl nem a biztosító tétovázna a biztosítás felkínálásával, hanem a biztosítást igénylő habozna – legalább ugyanakkora mértékben – annak célszerűségét illetően, hogy érdemes-e külföldön kötni meg biztosítási szerződését. Vagyis nem várható, hogy spontán módon kialakulna a biztosítások belső piaca.

4.2.4.3 Egy másik kérdést is meg kell említenünk. A belső piacon a biztosítottat megilleti a szabad mozgás joga (lásd elsősorban az EK-Szerződés 18. cikkét). Állandó lakóhelyének megváltoztatása ugyanakkor hátrányosan befolyásolhatja biztosított helyzetét. Először is, a biztosított új lakóhelye szerinti tagállam bíróságai olyan új kötelező jogszabályokat alkalmazhatnak nemzetközi vonatkozásban, amelyek más megítélés alá helyezhetik az előző lakóhely szerinti országban vásárolt biztosítást. Másodszor, a kötelező biztosításokra érvényes jogszabályok eltérő védelmet írhatnak elő ahhoz képest, amelyet a biztosított előző lakóhelyén élvezett. Harmadszor, a biztosítást igénylő elvárhatja, hogy a különböző tagállamokban fennálló kockázatai tekintetében egységes biztosítási politika érvényesüljön.

4.2.4.4 A jelenlegi jogi helyzet még nem teszi lehetővé az egységes „EU-szerződéseket”, amelyek hiányában „ernyőszerződések” születnek (valójában annyiféle, amennyi az érintett tagállamok száma). Ami hiányzik, az a „hordozható” szerződés lehetősége a „mobil”⁽³⁷⁾ biztosított számára, aki élete során az EU különböző országaiban él és dolgozik.

4.2.5 A biztosításközvetítő szemszögéből

4.2.5.1 A biztosításközvetítők igen fontos szerepet játszanak a biztosítási szerződések értékesítésében. Tőlük várható a biztosítások belső piacának megteremtése. Ez különösen igaz a biztosítási alkuszokra. A szabad szolgáltatásnyújtás jogával élő biztosításközvetítők – akiknek ezt a jogát az EK-Szerződés 49. és 55. cikke garantálja és a biztosításközvetítőkről szóló irányelv⁽³⁸⁾ ülteti át a gyakorlatba – alapvetően járulnak hozzá a biztosítások belső piacának megteremtéséhez és jó működéséhez. A tömeges kockázatok biztosításának területén az alkusz sokkal nagyobb eséllyel képes a kockázatot külföldi biztosítási piacon elhelyezni, mint az ügyfél maga.

4.2.5.2 Azonban kevésbé valószínű, hogy egy külföldi piac és termékeinek ismerete túlságosan hasznos lenne az alkusz számára az illető piacot szabályozó törvények ismerete nélkül. Mivel a külföldi biztosítási piacon hozzáférhető termékek az ott hatályos törvények alapján készültek, az alkusz nem alapozhat

⁽³³⁾ Lásd a 20. jegyzetet.

⁽³⁴⁾ A biztosító ezt úgy kerülheti el, hogy a szerződésbe a Brüsszel I. szabályozás 13. cikkének 5. bekezdése alapján, a 14. cikkel (5. bekezdés) összhangban, beilleszt egy, az illetékes bíróságra vonatkozó és a biztosító székhelye szerinti tagállam bíróságainak kizárólagos illetékességét kikötő feltételt. Általában véve a nagy kockázatokra kötött biztosítások esetében a biztosítók helyzete jóval kedvezőbb, mint más esetekben.

⁽³⁵⁾ Lásd a 4.2.4. pontot.

⁽³⁶⁾ Lásd fentebb a 4.2.3. pontot.

⁽³⁷⁾ Basedow, „Die Gesetzgebung zum versicherungsvertrag zwischen europäischer Integration und verbraucherpolitik”, in Reichert Facillities/Shnyder (Hg.), *Versicherungsrecht in Europa Kernperspektiven am Ende des 20. Jahrhunderts*, ZRS 2000 (Beiheft 34) 13 30 (20. o.).

⁽³⁸⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2002. dec. 9-i 2002/92/EK sz. irányelve a biztosításközvetítői tevékenységről, HL L 9, 2003. 01. 15., 3. o.

arra, hogy egy szerződés tartalma és ára (külföldi) ügyfele jogi környezetében ugyanaz marad. Az alkuszok számára tehát nem könnyű külföldi biztosítási piacokon elhelyezni a tömeges kockázatokat, és az egyes szerződéseket külön-külön kell végig-tárgyalniuk, ami elriasztóan magas ügyleti költséget jelenthet, azaz gátolhatja a biztosítások belső piacának jó működését.

4.2.6 A fióktelepeken kötött biztosítások esetében hasonló gondok lépnek fel

4.2.6.1 Gyakran mondják, hogy a biztosításhoz – természeténél fogva – hozzátartozik a biztosító és a biztosított földrajzi közelsége. Ezért nem biztos, hogy a határokon túli értékesítés a jövőben a biztosítási ágazatban éppen olyan gyakori lesz, mint más ágazatok esetében (pl. internetes könyvelés stb.). Az ügyfelekkel fenntartandó kapcsolat miatt a biztosítók más tagállamokban talán szívesebben működtetnek majd fióktelepeket vagy leányvállalatokat.

4.2.6.2 Ennek az álláspontnak a hívei alapvetően nem ellenzik a biztosítási szerződések jogának harmonizálását. Inkább azt kívánják bizonyítani, hogy a hatás a biztosítási szerződéseknek csak egy hányada esetében lesz érezhető, mégpedig azok esetében, amelyeket valóban határokon átívelő ügylet keretében vagy olyan ügyfelekkel kötnek, akik természetesen mobilak és hol az egyik, hol a másik tagállamban élnek.

4.2.6.3 A valóságos hatás azonban ennél nagyobb mértékű lesz. Ha a biztosítási szerződéseket más tagállamokban fióktelepek vagy leányvállalatok útján kötik, az ügyfelek, a biztosításközvetítők és a biztosítók ugyanazokkal a problémákkal találják szemben magukat. A biztosítóknak termékeiket a helyi körülményekhez kell igazítaniuk – ide értve a helyi jogi feltételeket is –, vagyis át kell alakítaniuk termékeiket. Éppen ezért az egyik tagállamban kialakított biztosítási formát a fióktelepek csak akkor értékesíthetik egy másik tagállamban, ha előbb jelentős, az eltérő (jogi) környezetnek megfelelő változtatásokat végeznek rajta. A biztosításközvetítők és a biztosítást igénylők tehát abba a problémába ütköznek, hogy piacaikon egész egyszerűen nem találhatnak külföldi biztosítási termékeket.

4.2.6.4 A biztosítási szerződések jogának harmonizációja a belső piacon jelentősen csökkentené a terméktervezési költségeket. A más tagállamba települt biztosítók számára elegendő lenne, ha ügynökeiken keresztül tanácsokkal látnák el ügyfeleiket, a reklamációkat pedig illetékes regionális irodáikon keresztül intéznék és így tovább. Még ha a biztosítók leányvállalatokat működtetnek is, a biztosítóársaságok megoszthatnák egymással a termékialakításhoz szükséges erőfeszítéseket és költségeket.

4.2.6.5 Végeredményben a belső piac természetesen az ügyfelek javát szolgálná. A biztosítási szerződések harmonizált joga alapján működő belső piacon a biztosítási ágazatban bekövetkező újítások könnyebben átjuthatnának a határokon és az európai ügyfelek hozzájuthatnának a külföldi eredetű biztosítási termékekhez.

4.3 Külön szempont: a biztosítási szerződések jogának harmonizációja és az EU bővítése

4.3.1 2004. május 1-jén tíz új tagállam csatlakozott az EU-hoz, s közülük nyolc átmeneti stádiumban van. A közösséghez való csatlakozásuk alapfeltétele volt, hogy biztosítási jogszabályaikat a közösségi joghoz igazítsák⁽³⁹⁾. A biztosítási szerződések jogának korszerűsítése elengedhetetlen feltétele ezekben az országokban a biztosítási piac jó működésének. Egyes új tagállamok már korszerű jogszabályokkal rendelkeznek ezen a téren, mások még nem tették meg ezt a lépést.

4.3.2 A biztosítási szerződések jogának harmonizációja tehát szükséges a biztosítások kibővített belső piaca érdekeinek szempontjából. Segítenie kell az új tagállamokat jogszabályaik korszerűsítésében, és meg kell akadályoznia, hogy az egyes nemzeti rendszerek között újabb különbségek jöjjenek létre. Hasznos lenne, ha az Európai Bizottság ezeket az országokat a lehető leghamarabb tájékoztatná, mármint ha tervezi a biztosítási szerződések jogának harmonizációját.

5. Az Európai Bizottság 1979-es irányelvjavaslata

5.1 Mint már a korábbiak során említettük, az Európai Bizottság 1979-ben nyújtotta be első irányelvjavaslatát a biztosítási szerződésekkel kapcsolatos törvényi, szabályozási és igazgatási rendelkezések összehangolására vonatkozóan⁽⁴⁰⁾. A javaslat a szabad szolgáltatásnyújtás korlátainak lebontását célzó általános program rendelkezéseinek megfelelően készült, amelyek a közvetlen biztosítások területén előírnyozták a biztosítási szerződésekre vonatkozó jogi és igazgatási szabályok összehangolását, „*abban a mértékben, amennyiben e szabályok különbözősége miatt a biztosítottakat és harmadik feleket hátrányok érhetik*”⁽⁴¹⁾.

5.2 Az említett javaslat elégtelennek minősítette a biztosítási-sokra vonatkozó akkori irányelvek által elért összhangot, és azt, hogy a Szerződés a szolgáltatásnyújtás területén minden olyan megkülönböztetést tiltson, amely abból indul ki, hogy egy vállalkozás a szolgáltatást nem a telephelye szerinti tagállamban nyújtja.

⁽³⁹⁾ Lásd Heiss, „Expanding the insurance acquis to accession candidates: From the Europe agreements to full membership”, in Heiss (ed.), *An internal market in an enlarged European Union*, Karlsruhe, 2002, 11–22. o.

⁽⁴⁰⁾ COM(79) 355 végleges, 1979. júl. 10. (HL C 190/2, 1979. 07. 28.).

⁽⁴¹⁾ HL, 1962. 01. 15., V. cím, C) a).

5.2.1 Ennek megfelelően a javaslat úgy vélte, hogy harmonizálni szükséges a szabályozást „bizonyos általános, nevezetesen a biztosítási védelem díjfizetéstől függő fennállására, a szerződés futamidejére és a biztosítást nem igénylő biztosítottak helyzetére vonatkozó kérdésekben”, valamint „azon következmények vonatkozásában, amelyek egyfelől a biztosítást igénylő szerződéskötéskor és a szerződés futamideje alatt a kockázatok és káresemények bejelentésével kapcsolatosan tanúsított magatartásából, másfelől a káresemény bekövetkeztekor megkívánt teendőkkel kapcsolatos magatartásából adódnak”.

5.2.2 A javaslat azt is tartalmazta, hogy „a tagállamok a jelen irányelvben szabályozott kérdések tekintetében csak akkor jogosultak eltérő megoldások alkalmazására, ha ezt az irányelv szövege kifejezetten megfogalmazza”, ami azonban nem kérdőjelezte meg a javaslat célkitűzéseit, s ez jelentős előrelépés volt a terület teljes harmonizációja felé ⁽⁴²⁾.

5.3 Az EGSZB – összefoglalásként és tagjainak egyhangú jóváhagyásával – ide vonatkozó véleményében ⁽⁴³⁾:

- a) észrevételezte, hogy az Európai Bizottság néhány lényegesnek minősített pont összehangolására szorított, ám a későbbiekben a harmonizációt más kérdésekre is ki kell terjeszteni;
- b) sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy semmilyen különbségtétel nem történt egyfelől a tömeges kockázatok, másfelől a kereskedelmi és ipari kockázatok között;
- c) javasolta, hogy az egészségbiztosítást szintén vegyék ki a szabályozás hatálya alól;

⁽⁴²⁾ A javaslat nevezetesen a következő területeken irányzott elő harmonizációt:

- a) a biztosítási kötvények formális kötöttségei;
- b) garancianyilatkozat megtételének joga a szerződéskötéskor, illetve ennek minimális formai követelményei;
- c) a szerződéskötés nyelve;
- d) a biztosított szerződéskötéskor tett azon nyilatkozatainak szabályozása, amelyek befolyásolhatják a kockázat megbecslését és elfogadását, az ilyen nyilatkozatok hiányából vagy szándékos megtévesztésből származó következmények;
- e) a biztosított által a szerződés futamideje alatt tett, olyan tényekre vagy körülményekre vonatkozó nyilatkozatok szabályozása, amelyek a kockázatok növekedéséhez vezethetnek, illetve az e kötelezettség be nem tartásából származó következmények;
- f) a bizonyítási teher szabályozása a fentebb említett kötelezettségek be nem tartása esetén;
- g) a díjak szabályozása a kockázat csökkenése esetén;
- h) a díjak egészének vagy egy részének a biztosítási szerződés futamideje alatti nem hiánytalan fizetéséből származó következmények;
- i) a biztosítottra háruló kötelezettségek káresemény esetén;
- j) a szerződés felmondásának rendje;
- k) a felek lehetősége arra, hogy az irányelvben foglalt rendelkezésektől eltérjenek abban az esetben, ha a biztosítás igénylőjének, a biztosítottnak vagy a kárt szenvedett harmadik félnek ez kedvezőbb feltételeket biztosít.

Az irányelvjavaslatban foglalt szabályozás minden közvetlen nem-életbiztosítási szerződésre alkalmazandó lenne, a következő biztosítási ágazatok kivételével:

- a) vasúti járművek;
- b) légi járművek;
- c) tengeri, tavi és folyóvízi járművek;
- d) áruszállítás;
- e) légi, tengeri, tavi és folyóvízi járművek felelősségbiztosítása;
- f) sajátosságaik miatt a hitel és kezességvállalás esete.

⁽⁴³⁾ EGSZB-velemény, előadó: DE BRUYN (HL C 146, 1980. 06. 16.).

d) sajnálkozását fejezte ki, hogy a szabályozás nem terjed ki sem a tagállamokban települt biztosítók által kötött és harmadik országokban viselt kockázatokra vonatkozó, sem a Közösségen kívüli állandó lakóhellyel rendelkező biztosítottak által kötött szerződések helyzetére;

e) kérte, hogy a természetes személyek és a KKV-k megfelelő védelme érdekében külön is szabályozzák a következő kérdéseket:

- 1) gondolkodási idő és elállási jog;
- 2) megtévesztő feltételek;
- 3) a kizárások és határidők kifejezett feltüntetése;
- 4) megfelelő tájékoztatás szerződéskötés előtt;

f) kiállt amellett, hogy a károsult harmadik felek fellebbezési jogának kérdését *ad hoc* irányelvben vagy egy későbbi koordinációs szakaszban szabályozzák.

5.4 Az EGSZB ezután sorra vette a javaslat minden egyes cikkét és több olyan bíráló észrevételt tett, amelyek még ma is figyelembe kell venni, ha a szóban forgó területen bármiféle új kezdeményezést kívánunk tenni.

5.5 Az Európai Parlament szintén nyilatkozott a javaslatról ⁽⁴⁴⁾, nevezetesen úgy vélte, hogy „a harmonizáció a biztosítást igénylők számára ugyanolyan fokú védelmet garantál majd, függetlenül attól, hogy melyik alkalmazandó jogot választják”.

5.5.1 Az EP ezenkívül több módosító javaslatot is megfogalmazott, nevezetesen az irányelv hatályával (kizárások törlése), a biztosítási szerződés lényegi kellekeivel, a biztosított nyilatkozati kötelezettségeivel, ezeknek a biztosítási szerződés fennállása alatt történő módosítását – érintő következményeivel, a biztosított által káresemény esetén szolgáltatandó bizonyítási elemekkel és a szerződés felmondásának feltételeivel kapcsolatosan.

5.5.2 Az EP észrevételeiből világosan kiténik – és kifejezetten meg is fogalmazódik – az a szándék, hogy garantálható legyen „a biztosító és a biztosított érdekei közötti [...] helyes egyensúly”.

⁽⁴⁴⁾ HL C 265, 1980. 10. 13.

5.6 Az észrevételek következményeképpen az Európai Bizottságnak alkalma nyílt egy módosított irányelvjavaslatot⁽⁴⁵⁾ kidolgozni, amelyben megjelentek mind az EGSZB, mind az EP észrevételei és javaslatai, és amely először hívta fel a figyelmet arra, hogy „a biztosítási szerződésekre vonatkozó jogszabályi rendelkezések összehangolása megkönnyítené a biztosítók számára, hogy saját tagállamukon kívül más tagállamban is kínálják szolgáltatásaikat”, s ezzel első alkalommal nyert kifejezést az a szándék, hogy a pénzügyi szolgáltatások területén kialakuljon az egységes piac⁽⁴⁶⁾.

5.6.1 Az Európai Bizottság e javaslata az irányelv hatályba lépését 1983. július 1-jére tervezte, ám az irányelv a tagállamok politikai akaratának hiányában a mai napig nem került elfogadásra.

5.7 Milyen mértékben időszerű még az Európai Bizottság által 1979–1980-ban beterjesztett javaslat?

5.7.1 A kérdőívre adott válaszok és a 2004. április 16-i közmeghallgatás szerint általános konszenzus van abban a tekintetben, hogy a javaslat – annak ellenére, hogy több mint húsz éves – máig érvényes hozzájárulás és jó kiindulási pont a területre vonatkozó újabb kezdeményezések számára.

5.7.2 Azonban az is elhangzott, hogy a biztosítási szerződések harmonizálásának jelenlegi szükségessége jóval túlmutat az 1980-as javaslaton, és a javaslandó szabályoknak elmélyült összehasonlító jogi elemzésen alapuló vitában kell megszületniük.

6. A harmonizáció módja

6.1 A legjobb megoldások az összehasonlító jog módszerével találhatóak meg

6.1.1 A biztosítási szerződések európai jogát érintő bármiféle harmonizációs kísérlet előtt előbb összehasonlító jogi elemzéseket kell végezni. Ez az elemző munka tudományos értelemben már eléggé előrehaladott. Hasonló kutatásokat már végeztek a szerződések általános jogának területén és belőlük születtek meg a szerződések jogának általános elvei. A biztosítási szerződések jogát illetően is már komoly mennyiségű kutatási eredményt publikáltak vagy fognak publikálni az összehasonlító jog területén⁽⁴⁷⁾. 1999-ben a néhai Reichert-Facilides professzor megalapította a *Restatement of European Insurance Contract Law* elnevezésű kutatócsoportot. A csoport tagjai a biztosítási jog szakértői, akik különböző (uniós és nem uniós) jogrendszereket képviselnek.

⁽⁴⁵⁾ COM(80) 854 végleges, 1980. dec. 15., HL C 355, 1980. 12. 31.
⁽⁴⁶⁾ Az Európai Bizottság új javaslatából a következő elemeket érdemes kiemelni:

- az egészségbiztosítás kizárása az EGSZB javaslatának megfelelően;
- a szerződés felmondásával kapcsolatos eljárás nagyobb részletettségű, a szerződés fenntartásának kedvezményezése az egyszerű felmondással szemben;
- a bizonyítási teher szabályainak megfelelőbb megfogalmazása.

⁽⁴⁷⁾ Lásd *Basedow/Fock* (dir.), *Europäisches Versicherungsvertragsrecht I*, Tübingen, I és II. kötet, 2002, III. kötet, 2003; *Reichert-Facilides* (dir.), „Insurance Contracts”, in *International Encyclopedia of Comparative Law* (még nem jelent meg).

6.1.2 A „legjobb megoldás” megvalósításához a biztosítási szerződések jogának területén a következő irányokban lehet elmozdulni: először is kellőképpen figyelembe kell venni ennek a jognak a lényegi feladatát, vagyis azt, hogy jogi keretet biztosítson a biztosítónak ahhoz, hogy képes legyen hatékonyan viselni a kockázatokat, más szóval, hogy garantálja a biztosítási tevékenység megfelelő működését. Az is alapvető fontosságú, hogy a felek ellentétes érdekei egyensúlyba kerüljenek. Az utóbbi aspektussal kapcsolatban kellőképpen oda kell figyelni a legújabb tendenciákra, amelyek a biztosítottaknak viszonylag magas védeltségi szintet kívánnak juttatni.

6.1.3 Ezen észrevételek alapján úgy tűnik, hogy a biztosítások belső piacának javítását célzó erőfeszítéseket a kötelező szabályokra kellene összpontosítani. Ezek a szabályok megkerülhetetlen keretét adják a felek szabad szerződéskötési jogának, miközben – mindaddig, amíg nem kerül sor a harmonizációra – akadályozzák is a biztosítások belső piacának működését. Következésképpen a biztosítási terület szabályozási szükségletei összegegyeztetetők a biztosítások belső piacának harmonizációjára irányuló igénnyel.

6.2 A harmonizációs intézkedéseknek magas fokú védeltséget kell biztosítaniuk a biztosított számára

6.2.1 A biztosítási szerződésekre vonatkozó jogszabályoknak – legalább is a „félleg kötelezőeknek” – az a célja, hogy védeltséget biztosítsanak a gyengébb félnek és funkcionális szempontból fogyasztóvédelmi jogszabályoknak minősíthetők. Mindazonáltal a biztosított védelme hagyományosan erősebb, mint az általános fogyasztói jogban: a magánfogyasztókhöz hasonlóan a kisvállalkozások vezetői is élvezik az általuk kötött biztosítások adta védeltséget.

6.2.2 Az európai fogyasztói jog harmonizációjának keretében az EU-nak magas védeltségi szintet kell biztosítania a fogyasztók számára (lásd pl. az EK-Szerződés 95. cikkének 3. bekezdését). Ezt a fogalmat az EK-Szerződés más olyan cikkeire alapuló jogalkotási aktusok esetében is alkalmazni kell, amelyek jogalkotási hatáskört biztosítanak a Közösségnek (a biztosítások területén általában az EK-Szerződés 47. cikkének 2. bekezdése az alap, összefüggésben az 55. cikkel). Ebből következően a biztosítási szerződések jogának harmonizációja keretében hozott intézkedéseknek magas védeltségi szintet kell biztosítaniuk a biztosított számára.

6.3 Minimális vagy teljes harmonizációt?

6.3.1 A biztosítások belső piacát jelenleg sújtó nehézségek elemzéséből világosan kiderül, hogy szükség van a biztosítási szerződések jogának teljes harmonizációjára. A minimális harmonizáció lehetővé tenné a tagállamoknak, hogy magasabb védeltségi szintet biztosítsanak, mint az európai szabályozás, s ezzel újabb akadályokat emelnének a biztosítások belső piacának kialakulása elé.

6.3.2 A minimális harmonizációs szabályok akkor nem lennének hátrányos hatással a belső piac működésére, ha a hatályos nemzetközi magánjog szabályai lehetővé tennék, hogy a biztosító települési helye szerinti tagállam jogszabályai kerüljenek alkalmazásra. Ebben az esetben a biztosító a nemzeti jog rendelkezéseinek megfelelő termékeket alakítana ki (ami legalább is azt jelentené, hogy európai szinten biztosítható lenne a minimális védettség), amelyeket – a „származási ország” jogát alkalmazva – az összes tagállamban értékesíthetne is. A biztosított biztos lehetne abban, hogy akkor is élvezze a minimális védettséget, ha külföldi jogszabályok hatálya alá kerül.

6.3.3 Azonban a nemzetközi magánjog effajta módosítása egyrészt nem valószínű, másrészt nem is kívánatos. Először is, a biztosítási szolgáltatások fogyasztóit megfosztaná a Római Egyezmény 5. cikke által biztosított védettségtől. A Római Egyezmény a „passzív” fogyasztót védi még az olyan területeken is, ahol a fogyasztók anyagi joga már harmonizált. Másodsor, a bíróságok kikényszerítenék a biztosított állandó lakóhelye szerinti ország jogrendjében szokásos kötelező rendelkezések alkalmazását, s így a belső piac működése előtt továbbra is akadályok tornyosulnának. Harmadsor, megjegyzendő, hogy a bíróságok illetékességéről, valamint az ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló közösségi rendelet alapján a biztosító a biztosított ellen csak a biztosított lakóhelye szerint illetékes bíróság előtt indíthat pert (lásd a 12. cikk 1. bekezdését, néhány kivétellel). A biztosított pedig – az említett rendelet 9. cikke 1. bekezdésének b) pontja alapján – valószínűleg ugyanezen bíróságokhoz fordulna panaszával.

6.3.4 Végeredményben a nemzetközi magánjog módosítása olyan helyzetet eredményezne, amelyben az illetékes bíróságok az esetek többségében külföldi jog alkalmazására kényszerülnének. A biztosítási jogsértések tehát még a biztosítási jog harmonizációja esetében is bonyolultabb jelleget öltenének és magasabb költségekkel járnának. Ennélfogva ez a megközelítés nem ajánlható. Elvileg a nemzetközi magánjognak változatlanul kell maradnia, a biztosítási szerződések jogát illetően pedig sort kell keríteni a teljes harmonizációra. Azonban ez nem azt jelenti, hogy a jelenlegi magánjog javításának minden lehetőségét elutasítjuk. Más szavakkal, amíg a biztosítási szerződések joga nincs harmonizálva, addig az „EU-mobil” állampolgárnak meg kellene adni a lehetőséget rá, hogy választhasson lakóhelye joga és állampolgársága szerinti joga között.

6.4 A biztosítások belső piaca igényli-e a szerződések általános jogának harmonizációját?

6.4.1 A biztosítási szerződések joga rendszerszerűen a szerződések általános jogának a része. Feltehető tehát a kérdés, hogy a biztosítási szerződések jogának harmonizációja elérheti-e célját a szerződések jogának általános harmonizációja (vagy legalább is a szerződések általános jogának harmonizációja) nélkül, vagy pedig enélkül is lehetséges a harmonizációt végrehajtani. A jelek szerint az utóbbi megoldás hívei vannak többségben.

6.4.2 Ahogyan már említettük, a biztosítások belső piacának működését a kötelező rendelkezések akadályozzák, s ezek esetében van szükség harmonizációra. Azonban a szerződések általános joga – annak ellenére, hogy vannak kötelező szabályai – lényegileg nem kötelező jellegű. Ugyanakkor az egyes tagállamok szóban forgó rendelkezései nem különböznek annyira egymástól, hogy a harmonizáció hiánya akadályozhatná a biztosítások belső piacának működését. Ráadásul a biztosítási termékekre, mint olyanra csak csekély befolyást gyakorolnak.

6.4.3 Vannak ugyan kivételek, de a biztosítási ágazat harmonizációja sikeres lehet, mint ahogy ezt a fogyasztókkal kötött szerződésekben szereplő megtévesztő feltételekről szóló irányelv⁽⁴⁸⁾ is bizonyítja, amely a biztosítási szerződésekre is vonatkozik⁽⁴⁹⁾. A biztosítási szerződésekre vonatkozó közösségi jogszabály hatályát tehát – a biztosítások belső piacának kielégítése céljából – csak ki kellene terjeszteni a tömeges kockázatok összességére.

6.4.4 Ezeknek az érveknek nem az a célja, hogy a szerződések általános jogának harmonizációja ellen szóljanak. Ennek a kérdésnek a megítélése az európai intézmények kizárólagos illetékességébe tartozik. A gyakorlatban a szerződések általános jogának harmonizációja egyszerűsítene a biztosítási szerződések jogának harmonizációját. A felsorolt érvek egyetlen célja az, hogy megpróbálják bemutatni, hogy a biztosítási szerződések jogának harmonizációja önmagában is sikeres lehet.

6.5 *Fakultatív eszközre vagy a biztosítási szerződésekre vonatkozó nemzeti jogszabályok harmonizációjára van-e szükség?*

6.5.1 A nemzeti jogszabályok harmonizációja és a fakultatív eszköz közötti különbség

6.5.1.1 A szerződések koherensebb európai jogának érdekében létrehozott cselekvési terv felszínre hozta annak lehetőségét, hogy a szerződésekre vonatkozó nemzeti jogszabályok harmonizációja vagy egységesítése helyett fakultatív eszközt vezessenek be. A két megközelítés között a fő különbség abban rejlik, hogy egy fakultatív eszköz nem vonná magával a szerződésekre vonatkozó nemzeti jogszabályok módosítását, és az érintett felek dönthetnének akár úgy, hogy nem veszik igénybe ezt az eszközt (opt out), akár úgy, hogy alávetik neki magukat (opt in), annak függvényében, hogy az eszköz tartalmazza-e ezt a két lehetőséget. Ily módon párhuzamos jogrendszerek alakulnának ki (egy európai rendszer és több nemzeti rendszer), amelyek között a felek szabadon választhatnának.

⁽⁴⁸⁾ A Tanács 1993. ápr. 5-i 93/13/EGK sz. irányelve a fogyasztókkal kötött szerződések megtévesztő feltételeiről, HL 1993 L 95/29.

⁽⁴⁹⁾ Csatolni lehetne a biztosítási szerződésekre jellemző megtévesztő feltételek listáját, ezzel eleget téve az EGSZB „A fogyasztók a biztosítási piacon” című saját kezdeményezésű véleményében (CES 116/98, 1998. jan. 29.), valamint az Európai Bizottság által készített (AO-2600/93/009263 sz. megrendelés) és a montpellier-i egyetem Fogyasztói Jog Központja által koordinált, az egyes biztosítási szerződésekben található megtévesztő feltételeket vizsgáló tanulmányban foglaltaknak, és annak megfelelően, amit az Európai Bizottság nemrégiben a fogyasztói hitelekkel kapcsolatosan javasolt (COM(2002) 443 végleges).

6.5.1.2 A szerződésekre vonatkozó nemzeti jogszabályok harmonizációja vagy egységesítése ugyanakkor európai megoldást állítana a nemzeti jogrendszerek hagyományos fogalmai helyébe. A feleknek nem lenne lehetőségük sem a nemzeti, sem az európai modell választására.

6.5.2 A két megközelítés előnyei és hátrányai

6.5.2.1 A biztosítások belső piaca számára mindkét megoldás azzal a nyilvánvaló előnnyel jár, hogy megszüntetik a biztosítási kötvények európai forgalmazása és a biztosított Közösségen belüli szabad mozgása előtti akadályokat, ugyanakkor a biztosítási szerződések joga terén fennálló különbségek nem hatnak hátrányosan a biztosítási szerződésre. Ezért a két megoldás mindegyike előnyösebb, mint a jelenlegi helyzet, és a kettő között történő választás végeredményben politikai és nem elvi kérdés.

6.5.2.2 A biztosítási szerződések jogának harmonizációja több kényszerrel járhat, mind a fakultatív eszköz igénybe vétele. Mivel az európai megoldás a nemzeti „hagyományok” helyébe lépne, a nemzeti jogász elitek (gyakorló és elméleti jogászok egyaránt) tévovassággal felelhetnek a harmonizációs felszólításra.

6.5.2.3 Egy másik bizonytalansági tényező a nemzeti joggal történő ütközés mértéke és a belső piaci eredmények jelentkezése közötti összefüggés. Mivel a fakultatív eszköz nem szüntetné meg a nemzeti jogszabályokat, a piacok által könnyebben elfogadható „puha” eszköz színében tűnhet fel. Másfelől tartani lehet attól, hogy egy fakultatív eszköz az egységes piac szereplőit (példának okáért a biztosítókat és az alkuszokat) várakozó álláspontra készítheti: egyik szereplő sem szeretné megnyitni a sort és a többiek mozdulatára várna, azt remélve, hogy hasznot húzhat a versenytársak (kedvezőtlen) tapasztalataiból. Vagy pedig olyan „lehetőségek ablakának” tekintenek a fakultatív eszközt, amelyet – élve a biztosítások internetes értékesítésével – mindenki elsőként szeretne kitárni? A harmonizáció bizonyosan azonnali eredményekre vezetne annyiban, amennyiben egyetlen szereplő sem vonhatná ki magát alóla. Ugyanakkor a lépést nagyon erősnek, sőt túlságosan erősnek is ítélik.

6.5.2.4 Az, hogy egy fakultatív eszköz nem töltheti be teljes mértékben a harmonizáció szerepét, technikai kérdéseket is felvet. Ennek egyszerű szemléltetése végett vegyük a gépjármű-felelősségbiztosítás példáját. A polgári jogi gépjármű-felelősségbiztosításra vonatkozó jogszabályok harmonizációja alapvető fontosságú Európa polgárainak mozgási lehetőségei szempontjából, mivel biztosítja az elengedhetetlen védelmet a balesetek

károsultjainak. Nyilvánvaló, hogy a károsultak védelme nem függhet attól, hogy a biztosítási szerződés aláírói elfogadják-e az európai eszközt. Ezért a fakultatív eszköz nem helyettesítheti a gépjármű-felelősségbiztosításra vonatkozó nemzeti szabályozások harmonizációját.

6.5.2.5 Befejezésül felvetődik a kérdés, hogy egy fakultatív eszköz jó eredményekhez vezethet-e egy olyan területen, mint a biztosítási jog, amelynek jellemzője a felek közötti egyensúly hiánya. A felek racionális döntést hoznak-e avagy a választás a biztosítók egyoldalú ügye lesz, amelyet a részesedés (opt in) vagy lemondás (opt in) feltételeinek az általános biztosítási feltételek közé történő beillesztésével érnek el?

6.5.2.6 A legfontosabb kérdés ugyan nem az, hogy előre tudjuk, a célt a nemzeti jogszabályok harmonizációja szolgálja-e jobban vagy egy fakultatív eszköz létrehozása, de a kérdés mindenképpen alapos megfontolást igényel.

6.6 Általános biztosítási feltételek közösségi szinten?

6.6.1 Az utolsó kérdés a szabályozások harmonizációjának esetleges kicserélése közösségi szintű biztosítási feltételek megfogalmazásával. Ugyanis azok az aggodalmak, hogy a biztosítóknak figyelembe kell venniük az egyes tagállamok jogszabályait, csillapulnának (ha meg nem is szűnnének), ha az erőfeszítésekre együttesen és az európai intézmények támogatásával vállalkoznának.

6.6.2 Mégsem lehet ezt a megoldást elfogadni. Először is, ha az EU-ban alkalmazandó általános feltételek képesek is figyelembe venni a nemzeti szabályozások eltéréseit, az elkülönített kockázatszámítás szükségességét nem szüntetik meg, és esetleg hátrányt okozhatnak a Közösség területén sokat mozgó polgároknak.

6.6.3 Ezenkívül ez a megközelítés típusfeltételek meghatározásához vezethet, ami a versenyhelyzet szempontjából negatív hatással lehet a biztosítási piacra. Hadd emlékeztessünk rá, hogy a biztosítások egységes piacának kialakítása felé tett egyik legfontosabb lépés a tagállamok ama jogának eltörlése volt, hogy rendszeresen ellenőrizhessék az általános biztosítási feltételeket még azok piacra kerülése előtt⁽⁵⁰⁾. Az ilyenféle ellenőrzés a biztosítási termékek kínálatának elszegényedését, a fogyasztók választási lehetőségeinek szűkülését, s ebből következően a verseny csillapodását okozza. Közösségi szintű általános biztosítási feltételek kidolgozása strukturális értelemben hasonló kockázattal jár.

⁽⁵⁰⁾ Lásd a kártérítési biztosításokról szóló harmadik irányelv 29. cikkét, valamint az életbiztosításokról szóló irányelv 34. cikkét.

7. Harmonizációs területek

7.1 A fentiekben kimutattuk, hogy a harmonizációnak a biztosítási szerződések jogának kötelező szabályaira kell összpontosítania. Más kérdés, hogy a harmonizáció a biztosítási szerződések jogának összességére, avagy egyes különös területekre vonatkozzék-e.

7.2 A biztosítási jog általában két részre oszlik: egyfelől a minden biztosítási szerződésre alkalmazandó rendelkezéseket tartalmazó általános jogra, másfelől a különböző biztosítási ágazatokra vonatkozó specifikus jogszabályokra. Feltehető a kérdés, hogy a biztosítások belső piaca az általános rendelkezések vagy az egyes biztosítási ágazatokra vonatkozó specifikus rendelkezések harmonizációját igényli-e, netán mindkettőt.

7.3 Elméletben az általános és a specifikus rendelkezések harmonizációjára is szükség van: mindkettő hatással van a termékre és így akadályozza a biztosítások belső piacának működését. Például a garanciaígérvényre vonatkozó, rendszerint az általános jogi részben megfogalmazott rendelkezések hatással vannak a kockázat és a díj közötti összefüggésre, éppen úgy, mint – példának okáért – az életbiztosításokra vonatkozó specifikus rendelkezések. Ezért a harmonizáció nem tehet elvi különbséget a két rendelkezéscsoport között.

7.4 A harmonizáció azonban több szakaszban is végrehajtható. Ebben az esetben fel kell állítani a prioritások listáját. Ésszerűnek tűnhet elsősorban az általános jog harmonizációjára sort keríteni. Számos olyan biztosítási ágazat van, amelyek esetében a biztosítási szerződésekre hatályos nemzeti szabályozások nem tartalmaznak specifikus és kötelező rendelkezéseket⁽⁵¹⁾, hanem csak általános rendelkezéseket. Következésképpen legsürgősebb a biztosítási szerződések jogának általános – és kötelező – rendelkezéseire elvégezni a harmonizálást. Ez a harmonizáció azonnal lehetővé tenné a biztosítások belső piacának létrejöttét az összes, specifikus és kötelező jogszabályi rendelkezések hatálya alá nem tartozó biztosítási ágazatok esetében. Ha ez a kérdés megoldódott, akkor megkezdhető a fentebb hivatkozott rendelkezéseknek alávetett ágazatok – mint az élet- vagy egészségbiztosítások – harmonizációjára is.

7.5 A harmonizáció eme első szakaszában a következő rendelkezésekre lehetne sort keríteni:

- a) a szerződést megelőző kötelezettségek, elsősorban a tájékoztatás;
- b) a szerződés összeállítása;
- c) a biztosítási kötvény, annak természete, formai kellékek és követelmények;
- d) a szerződés futamideje, megújítása és felmondása;
- e) a biztosításközvetítők;
- f) a kockázatok súlyosbodása;

⁽⁵¹⁾ Nem egy speciális ágazat esetében számos, a biztosítási szerződésekre vonatkozó nemzeti szabályozásokban található rendelkezés nem kötelező jellegű és így önmagában nem akadályozza a belső piac működését.

g) a biztosítási díj;

h) a biztosítás tárgya;

i) harmadik fél javára kötött biztosítás.

8. Következtetések és ajánlások

8.1 A biztosítás jelenleg alapvető fontosságú szolgáltatás egyfelől a szakmabeliek közötti kereskedelmi kapcsolatok terén, másfelől a szakmabeliek és a fogyasztók között.

8.2 A biztosítási szerződések megkötésére és érvényességére vonatkozó alapvető elvek némelyikének tartalma az EU tagállamainak nemzeti jogrendje szerint más és más.

8.3 Ez a helyzet akadályozza a szóban forgó pénzügyi eszköz határokon túl történő értékesítését, és következképpen akadályozza a belső piac kialakulását is ezen a téren.

8.4 A biztosítási jog úgynevezett „általános részéhez” tartozó kötelező rendelkezések bizonyos fokú harmonizációja döntő módon hozzájárulhat nagyszámú olyan akadály és nehézség kiküszöböléséhez, amelyekbe a biztosítótársaságok, a biztosításközvetítők, a biztosítottak és a biztosítást igénylők akár szakmabeliként, akár fogyasztóként beleütköznek a határokon átvelő biztosítási ügyletek lebonyolítása során.

8.5 Ezt az álláspontot maradéktalanul osztják mindazon érdekelt felek, akik a kérdéstről nyilatkoztak és véleményt adtak.

8.6 A harmonizáció lebonyolításának mikéntjével kapcsolatban úgy tűnik, hogy a fokozatos közelítés lehet a megoldás, kezdetben abból a célból, hogy esetleg létrehozható legyen a biztosítási szerződés – fakultatív, ám fogalmaiban és elemeiben kényszerítő erejű – európai modellje.

8.7 Az előkészítés során figyelembe kell majd venni az Európai Bizottság 1979-es és 1980-as irányelvjavaslatát, valamint azokat az észrevételeket és elemzéseket is, amelyek számos érdekelt féltől, a civil társadalom képviselőitől és a tagállamok szabályozással foglalkozó hatóságaitól érkeztek, nem elfeledkezve az ágazatban időközben bekövetkezett változásokról sem.

8.8 Alkalmazandó közösségi eszközként a rendelet jöhet számításba, jogi alapként pedig a Szerződés 95. cikke.

8.9 A jelen véleményben megfogalmazott észrevételek alapján az EGSZB nyomatékosan arra kéri az Európai Bizottságot, hogy kezdjen újra foglalkozni a kérdéssel és végezzen összehasonlító jogi elemzéseket, valamint hasonlítsa össze a nemzeti gyakorlatokat a biztosítási szerződések területén annak érdekében, hogy nyilatkozhasson a biztosítási szerződések közösségi szintű harmonizációjához vezető munkálatok szükségességéről, célszerűségéről és lehetőségéről.

8.10 E munkálatok keretében figyelembe kell majd venni az ide vonatkozó egyetemi kutatások már létező eredményeit.

8.11 Az EGSZB azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy az elkészült munkák kerüljenek nyilvánosságra és folytassanak rólok nyilvános vitát. Ennek módja egy Zöld Könyv lehetne, amely feltétlenül szükséges alapja egy olyan közösségi eszköz kidolgozásának, amelynek alkalmassága vitán felül áll majd.

8.12 Az EGSZB tudatában van annak, hogy a biztosítási szerződések jogának harmonizálására tett kezdeményezés támogatása csakis a tagállamok politikai akaratától függ, s csak

ennek birtokában ölthet konkrét formát a pénzügyi szolgáltatások belső piacának kialakulásához történő eme jelentős hozzájárulás.

8.13 Az EGSZB arra kéri az Európai Parlamentet, hogy csatlakozzon a kezdeményezéshez és – megújítva támogatását a biztosítási szerződések jogának általános részében található kötelező rendelkezések harmonizációs célkitűzéséhez – a kezdeményezést politikai naptárában illessze be a megfelelő helyre a prioritások közé.

Brüsszel, 2004. december 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Elnöke

Anne-Marie SIGMUND

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témákban: „Turizmus és sport: a jövő kihívásai Európában”

(2005/C 157/02)

2004. január 29-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a Működési Szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése értelmében úgy határozott, hogy saját kezdeményezésű véleményt ad ki a következő tárgyban: Turizmus és sport: a jövő kihívásai Európában

A munkák előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2004. november 10-én ismertette véleményét. (Előadó **Patrizio Pesci**).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. december 15-én és 16-án megtartott 413. plenáris ülésén (december 15-i ülés) 144 szavazattal, 1 ellenében és 2 tartózkodás mellett az alábbi véleményt fogadta el:

Előszó

Az emberek, városok és közösségek fejlődését fokozza a mások iránti tiszteleten alapuló pozitív értékek megosztása és cseréje, valamint a kölcsönös megértés, a tolerancia, a vendégszeretet és a megszerzett tapasztalatok és jövőbeli tervek cseréjére vonatkozó kölcsönös hajlandóság fokozása.

Egy egyre gyorsabban mozgó társadalomban, melyet távolra mutató szociális, geopolitikai és technológiai változások jellemeznek, és amelyben a materiális haladásnak legalább az értékek fejlődésével párosulnia kell, elengedhetetlennek tűnik megragadni minden alkalmat, legyen az kisebb vagy nagyobb, ezeknek az értékeknek a megerősítésére és terjesztésére.

A turizmus és sport szektor természetes eszközei az értékek megerősítésének és terjesztésének. Szociális és kulturális tevékenységek saját jogon, ezen kívül gazdasági tevékenységek is, melyek szorosan összekapcsolódnak, miközben számos alapvető közös érték van bennük, mint intellektuális kíváncsiság, nyitottság a változásra és a tanulásra, és az egyenlő „játéktér” elve.

A turizmus és a sport ezenfelül hozzájárulhat a lisszaboni stratégia célkitűzéseinek eléréseihez, melynek célja, hogy 2010-re Európa legyen a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdasága. Valójában, ezen ágazatok növekvő gazdasági befolyása mozgatórugó az EU országok gazdaságaiban.

Az Alkotmányos Szerződéstervezet elfogadása, – amelyben a turizmus első alkalommal az EU joghatósága alá tartozó szektornak minősül – ezt a hozzájárulást tovább fokozza. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy ez egy kezdeti, alapvető lépés a turizmusra irányuló európai fejlesztés-, támogatás- és koordinációs politika felé, és üdvözli a sport felvételét a fenti alkotmányos szövegbe.

1. Bevezetés

1.1 A turizmus és a sport két olyan szektor, amely a jövőben egyre jelentősebb mértékben fog hozzájárulni Európa gazdasági fellendüléséhez és szociális jólétéhez. Kulcsszerepük a világon mindenütt általános elismerésnek örvendő.